

Vài Kỷ Niệm Với AH Nguyễn Thế Diễn

Phạm Nguyễn Hanh

Quá nửa đêm vào tháng 6 năm 1975, đoàn xe GMC bí bưng chở chúng tôi từ các điểm tập trung ở Saigon đến một nơi không ai biết rõ. Vài anh bạn cùng xe, lén hé tấm vải che để nhìn đường xe chạy, cho biết rằng chúng tôi bị chở ra hướng xa lộ Biên Hòa. Khoảng 2 giờ sáng, đoàn xe chúng tôi dừng lại một chỗ rộng rãi, và lính của Ủy ban quân quản đưa chúng tôi lần lượt vào các dãy nhà trống. Chúng tôi vội trải chiếu chiếu nhỏ và nằm xuống và ngủ vùi mau chóng, vì mệt mỏi và chưa được ngủ từ tối hôm trước. Vài giờ sau, khoảng 8 giờ sáng, chúng tôi bị các cán bộ đội nón cối đánh thức dậy. Chúng tôi nhận ra chỗ ngủ là một trong nhiều dãy nhà thuộc Làng Cô Nhi Long Thành, nơi trước đây tôi có đến trong một công tác cứu trợ. Cán bộ đọc tên điểm danh từng người, và chia thành tổ, mỗi tổ khoảng 20 người. Tôi được xếp vào một tổ kỹ thuật, gồm các kỹ sư và kiến trúc sư. Tổ mới thành lập của chúng tôi họp riêng và đồng ý bầu anh kiến trúc sư Lê Minh Chánh (*nay đã quá vắng*) làm tổ trưởng, có 2 anh khác phụ tá, rồi chia nhau chỗ nằm và cử 2 người đi lấy đồ ăn sáng.

Mỗi người được chia chỗ nằm dọc theo 2 bên tường, rộng chừng hơn 1 mét, hơn chiều rộng chiếu chiếu đơn một chút. Nhà lợp tôn, nền lát xi măng, có nhiều cửa sổ lớn, vài anh nhanh chân chọn chỗ nằm ngay hay cạnh cửa sổ, tôi chậm chạp, được một chỗ khá u tối vì không gần cửa sổ và cửa lớn ra vào. Và người nằm cạnh tôi bên phải là một anh kỹ sư cao lớn, vẻ mặt hiền lành. Chúng tôi vừa sắp xếp chiếu và tìm chỗ để túi đựng quần áo và vật dụng, vừa tự giới thiệu. Anh bạn láng giềng mới của tôi là kỹ sư Nguyễn Thế Diễn, chánh sự vụ tại Tổng Nha Kiến Thiết. Còn anh bạn bên trái của tôi là một kỹ sư trẻ cũng làm việc tại Tổng Nha Kiến Thiết, sau này đã xuất ngoại và mất sớm.

Anh Diễn người khá cao lớn, mặt mày hồng hào. Anh đeo kính cận nặng, tính trầm tĩnh, ít nói, nhưng vui vẻ với mọi người. Anh hơn tôi khoảng 8 tuổi, nên tôi luôn luôn hỏi thăm anh trước, và anh Diễn cũng tỏ ra vui vẻ đối với tôi. Trong 2 tuần đầu, chúng tôi không

có chương trình học tập, mà phải chung sức lao động để dựng lên một dãy nhà vệ sinh ở gần dãy nhà ở. Chúng tôi được cung cấp vật liệu như gỗ, tôn, và dụng cụ làm đất như cuốc, xẻng. Tổ chúng tôi phải làm 2 nhà vệ sinh, anh Diễn và tôi cùng 3 anh học viên khác cùng tổ làm việc chung với nhau. Anh Diễn thường giúp đỡ tôi, nhận làm những việc nặng nhọc, để tôi làm việc nhẹ hơn. Cũng như trong việc sắp xếp chỗ ngủ, mỗi tối chúng tôi phải căng mừng ngủ, tìm cách buộc dây mừng, thì anh Diễn vóc người cao lớn giúp tôi buộc dây vào những điểm cao tôi với không đến.

Sau 2 tuần lao động, chúng tôi được dẫn lên hội trường và hướng dẫn cách khai lý lịch cá nhân. Mỗi người nhận được vài tờ giấy trắng và mang về tổ, ngồi yên lặng viết lời khai, không những tiểu sử cá nhân, mà cả lý lịch vợ con, ông bà, cha mẹ, anh em. ... Buổi tối hôm đó, sau khi viết sơ qua tờ khai lý lịch, ai nấy đều cảm thấy căng thẳng và mệt mỏi. Tuy vậy, sau khi vào mừng ngủ, chúng tôi khó có thể ngủ ngay được. Anh Diễn đã vào trong mừng rồi, bỗng thò đầu ra khỏi mừng và nói nhỏ với tôi: “Anh Hanh ơi, đừng có khai nhiều nghe không. Bọn nó chắc sẽ bắt khai lại thêm nhiều lần nữa đấy. Tôi viết lại một bản để lần sau viết cho giống, không thêm không bớt. Anh nên làm như vậy đi.” Tôi chỉ nói được lời cảm ơn, thì anh Diễn đã chui đầu lại trong mừng, và nằm yên như đã ngủ rồi.

Tôi nghĩ anh Diễn lớn hơn tôi 8 tuổi, chắc đã có kinh nghiệm với Việt Minh trong những năm chiến tranh Việt Pháp 1946-1954. Quả đúng như lời anh Diễn nói, sau khi chúng tôi nộp tờ khai lý lịch và được nghỉ lao động một ngày. Qua ngày hôm sau, chúng tôi được gọi lên hội trường, cán bộ quản giáo cho biết đánh giá các tờ khai đều chưa đạt tiêu chuẩn, tất cả phải về viết lại. Về đến dãy, chúng tôi họp tổ để tất cả thông suốt phương pháp khai báo, phải khai báo thật “*thành khẩn đối với cách mạng*”. Chúng tôi được phát thêm giấy bút để viết lời khai, nếu ai cần thêm, cán bộ sẽ cung cấp thêm. Sau buổi họp tổ, về lại chỗ nằm, tôi bò qua chiếu của anh Diễn, cảm ơn anh ta đã

chỉ bảo và cho biết tôi đã ghi lại một bản sao. Anh Diễm chỉ mỉm cười, không nói gì, nhưng một lúc lâu sau đó, anh ta nói nhỏ với tôi rằng cứ lấy bản sao mà viết lại, không thêm bớt gì cả. Tôi cảm ơn anh Diễm và làm theo đúng như vậy. Trong dãy chúng tôi, ở tổ bên cạnh, một ông thượng nghị sĩ (của [đệ nhị VNCH](#)) xin thêm nhiều giấy, và thấp đèn cây ngòi viết đến quá 2 giờ sáng mới đi ngủ. Sau khi nộp tờ khai lý lịch, chúng tôi lại được nghỉ lao động 1 ngày, sau đó, nhiều học viên bị gọi lên khai thêm, chúng tôi được giải thích là lên "[làm việc](#)" với cán bộ, vì có thể họ có nhận được hồ sơ cá nhân hay báo cáo riêng do bên công an cung cấp. Có vài người bị gọi lên "[làm việc](#)" 2 ngày liên tiếp. Tôi còn nhớ rõ là riêng ông Trần Văn Tuyên, cựu lãnh tụ Việt Nam Quốc Dân Đảng, bị gọi lên "[làm việc](#)" hơn một tuần lễ.

Tuần sau đó, chúng tôi lên hội trường để học chính trị. Bài học đầu tiên khá dài, chia làm 2 phần, chúng tôi ngồi nghe tại hội trường trong ngày đầu, rồi tối hôm đó, họp tổ để thảo luận góp ý và ngày hôm sau mỗi học viên viết một bản thu hoạch. Tổ chúng tôi khá đông, nên lúc họp tổ, chúng tôi ngồi thành 2 vòng tròn ngay giữa lối đi của dãy. Tôi nhận thấy anh Diễm ngồi ở vòng ngoài, tuy tỏ ra chăm chú vào buổi họp, anh giữ im lặng và không phát biểu gì. Anh tổ trưởng Lê Minh Chánh, làm việc cùng cơ quan với anh Diễm và có lẽ biết rõ tính tình anh Diễm, chấp nhận sự im lặng của anh ta. Tôi nhận thấy người tích cực đóng góp ý kiến nhiều nhất trong tổ là anh Dương Thanh Đàm, sau này định cư ở Canada và đã quá cố. Cố AH Đàm rất vui tính, có những câu nói dí dỏm, làm cho tổ trở nên sinh động. Có lẽ cả 10 bài học chính trị, cố AH Đàm là người tích cực nhất, và được anh em trong tổ coi như là cánh tay mặt của tổ trưởng Chánh. Tôi nhận thấy anh Diễm bỏ ra chừng 1 giờ để viết bài thu hoạch, anh đọc đi đọc lại bài viết và sau đó ngồi im trên chiếu riêng của mình.

Phần học tập chính trị gồm 10 bài. Học xong bài thứ 2, chúng tôi được đưa lên hội trường học cách viết thư cho gia đình để được thăm nuôi. Ban quản giáo biết rõ rằng những bữa cơm độn khoai lang của trại quá thiếu thốn, nhiều học viên đã có dấu hiệu suy dinh dưỡng. Vì vậy, họ để cho gia đình học viên gánh vác một phần ẩm thực, giúp nuôi học viên trong thời

gian cải tạo. Để cho gia đình mang vào thực phẩm thăm nuôi, cán bộ dạy chúng tôi viết thư cầu cứu. Nhưng họ cũng dạy chúng tôi viết một cách giả dối, trong thư gửi về gia đình, phải viết rằng chúng tôi được ăn uống no đủ và sức khỏe được cán bộ chăm sóc tận tình. Cán bộ còn bắt chúng tôi viết thư khuyên gia đình chấp hành tốt mọi chủ trương đường lối của đảng, chính phủ và địa phương. Thư viết xong phải đưa cho cán bộ duyệt, có thư bị trả về vì viết không đúng chỉ dẫn của cán bộ. Khoảng 3 tuần sau thì có thân nhân đến thăm nuôi. Vào đầu tuần, tôi được vợ đến thăm và mang thêm đồ ăn khô và đường tán, chúng tôi được nói chuyện trong 10 phút có sự hiện diện của một cán bộ. Lần này, anh Diễm được thăm nuôi trẻ, nên lúc ăn cơm, tôi tặng anh ta một cục đường tán và chút đồ ăn khô. Anh Diễm nhận và tỏ vẻ cảm ơn. Khoảng hơn 1 tháng sau, cả hai chúng tôi lại được thăm nuôi một lần nữa, nên các bữa ăn được cải thiện hơn trước nhiều.

Gần cuối năm, tuy chương trình học chính trị chưa hoàn tất, đã có một vài học viên được thả. Cán bộ giải thích một cách công khai rằng những người này được cách mạng đánh giá tiến bộ, hoàn toàn giác ngộ, nên được hưởng "[chính sách khoan hồng của đảng và nhà nước](#)", và được trở về với gia đình, tất cả các học viên khác nên theo gương đó mà phấn đấu học tập tốt. Các lời giải thích đó không làm chúng tôi phấn khởi thêm chút nào. Anh Diễm thỉnh thoảng xích chiếu lại gần chỗ tôi nằm, tâm sự với tôi rằng có thể phải học tập nhiều năm. Tôi trả lời để khích lệ anh: "[Chúng mình là dân kỹ thuật, chắc học tập không lâu đâu. Trong trại mình, có các học viên trước đây hoạt động chính trị như dân biểu, nghị sĩ, hoặc trong cảnh sát, chiêu hồi thì chắc là lâu.](#)" Anh Diễm làm thinh, một lúc lâu, anh nói nhỏ với tôi: "[Anh Hanh ơi, anh còn trẻ và làm việc thuần túy kỹ thuật, chắc sẽ về sớm. Còn tôi đi lính trước 1954, bọn chúng coi như có nợ máu, chắc phải ở đây lâu. Bây giờ bọn chúng đang xếp loại, hy vọng các anh kỹ thuật thuần túy sẽ ra trước.](#)" Tôi không biết trả lời ra sao, chỉ biết lặng thinh.

Qua đến đầu năm 1976, chúng tôi đã học hết 10 bài học chính trị, và được cán bộ hướng dẫn tập hát vài bài ca cách mạng cho liên hoan đón tết. Ai nấy háo hức chờ tết, một phần cũng vì vào dịp tết, ẩm thực được cải thiện hơn. Chỉ còn vài ngày nữa là qua năm

mới âm lịch, chúng tôi bỗng được đưa lên hội trường và được nghe đọc một danh sách dài các học viên được thả kỳ này. Trong tổ có tôi và 4 anh khác, nhưng không có tên anh Diễm. Một chị học viên trong danh sách được thả, chắc đã được cán bộ quản giáo cho chuẩn bị trước một cách kín đáo, được đưa lên bày tỏ cảm tưởng, cảm ơn sự khoan hồng của đảng và nhà nước. Giọng chị chân thành, qua vài câu nói, chị bỗng bật khóc. Buổi họp kết thúc lúc gần trưa, chúng tôi, những người trong danh sách được thả thì về lại dãy để thu xếp đồ đạc, còn các anh khác thì buồn bã về lại chỗ nằm, im lặng lẫn lo âu. Anh Diễm qua chúc mừng tôi và vài anh bạn cùng tổ được thả. Tôi cầm tay anh Diễm thật lâu, nhưng không biết nói gì. Chợt nhớ còn vài món đồ ăn thắm nuôi, tôi đưa hết qua chiếu của anh ta, rồi nói nhờ anh ta “**thanh toán**” giùm. Tôi cũng tặng anh ta chiếc lon guigoz và chiếc chiếu đã sờn rách vì đã đồng hành với tôi trong suốt thời gian cải tạo. Anh Diễm vui vẻ nhận, rồi trở về ngồi trên chiếu của anh ta. Tôi và 4 anh được thả đến chào tất cả các anh còn lại và tổ trưởng Chánh, rồi đi ra cửa. Bước ra ngoài cửa, tôi ngoái lại nhìn anh Diễm, thấy anh ngồi trầm ngâm, mắt nhắm lại, như tránh nhìn một hình ảnh đen tối trước mắt.

Trại cải tạo Long Thành còn 2 đợt thả nữa trong năm 1976, sau đó số học viên còn lại được chuyển ra miền Bắc, đưa đến những nơi rừng thiêng nước độc. Được tin anh Diễm bị

đưa ra Bắc, tôi rất ngạc nhiên, nhưng sau nhớ lại chính anh ta cho tôi biết đã có nợ máu với bọn chúng, chắc chúng không quên. Không biết làm gì hơn, tôi chỉ cầu xin Ông Trời giữ gìn anh Diễm được bình an và mạnh khỏe, và mong anh ta được về sớm. May mắn thay, anh Diễm được thả cuối năm 1979. Thời gian này, tôi đang ở tù vì tội vượt biên, nên không có dịp đến thăm anh Diễm được.

Khoảng 1992, tại California, tôi gặp lại anh tổ trưởng Lê Minh Chánh. Anh Chánh nhận ra tôi ngay. Nhắc đến thời gian cải tạo, tôi hỏi anh Chánh về anh Diễm, trong lòng hy vọng sẽ gặp lại anh Diễm ở California. Tôi ngạc nhiên khi anh Chánh cho tôi biết anh Diễm vẫn ở Saigon và trở lại nghề kỹ sư thiết kế. Tôi tin rằng anh Diễm, với nhiều kinh nghiệm và uy tín, có cơ hội thi thố tài năng, đúng vào thời điểm Saigon phát triển với nhiều công trình xây cất to lớn.

Tin anh Diễm mất làm tôi xúc động, tôi luôn nhớ và kính trọng anh Diễm như một người anh lớn hiền lành, tốt bụng. Gặp được anh Diễm và ở gần anh ta trong thời gian hoạn nạn, tôi nghĩ đó là một may mắn đối với tôi. Một người bạn, một người anh, quen thân nhau trong tù mà tôi còn nhớ mãi.

Phạm Nguyễn Hanh

Bước Vào Cõi Thật...

(Kính tặng quý Thầy: HQ, QĐ, TS, MT, KT...)

Tràng mờ khuya ngậy ngất diệt Luân hồi...?

Màu Nguyệt bạch sáng bên trời Đâu suât...?

Đi suôt thiên kinh hay bước vào Cõi Thật...?

Bể Trâm luân ăm ắp nỗi đau đời,

oOo

Thầy đứng lên rạng rỡ dưới mặt trời,

Trong tâm tôi khổ đau cùng Sông Núi...

Lê Phương Nguyên, Những Bài Thơ Ngắn